

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasi avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljave je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja 10.— K
pol leta 5.— „
četrt leta 2.50 „
posamezna številka po 20 h.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . . 14 h
. . . dvakrat . . . 12 „
. . . trikrat . . . 10 „
za nadaljna uvrščenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštne 15 K.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovariša izide dne 24. decembra 1915.

III. vojno posojilo.

Dalje so podpisali III. vojno posojilo: Slovenska trgovska šola v Trstu 500 K; ravnateljstvo ces. kr. pripravljalnice za srednje šole v Trstu 200 K; učenci te šole 200 K; vodja te šole, tovariš Miroslav Pretnar 200 K; tovarišica Hromec-Maier 300 kron; skupaj 1400 kron. — Zadnjič smo izkazali 21.925 K. Skupaj po slovenskem učiteljstvu glasom zadnjega in današnjega izkaza podpisanih in nabranih 23.325 K.

Plačilo sveta.

Med tistimi, ki v sedanjih časih strahovite draginje največ trpe, so vpokojeni kranjski učitelji. Na njih bednem stanju se uresničuje prislovica: Za življenje premalo — za smrt preveč! — Pa kaj govorimo o življenju?! O njih življenju pač ne moremo trditi, da je človeka dostojno življenje; to je le ubogo vegetiranje, polagano umiranje — žalostno plačilo tega sveta zato, ker so ti usmiljenja vredni trpini vse svoje žive dni ob lastnem pomanjkanju delali v korist domovini, v izobrazbo in omiko tisočev onih, ki danes prelivajo kri na bojnih poljanah!

Da pa ne bo kdo trdil, da pretiravamo, naj v spoznanje teh naravnost obupnih razmer, ki v njih žive ti vpokojeni učitelji, priobčimo troje pisem iz kroga teh kulturnih delavcev-mučenikov!

Star vpokojeni čitelj piše: Ljubi prijatelji! Po 38. službenih letih sem bil vpo-

kojen s 1020 K. Ker mi ni bilo moči izhajati s to vsoto, sem se ponudil še dalje služiti kot suplent. Službenih let imam 46 in dobivam mesečno 85 K. Rehabilitirati se ni dalo. Kam li s to vsoto vpokojeni učitelj s 46. službenimi leti! Bolan sem že tri leta, moram pa uživati, kar sploh morem dobiti za drag denar. O poboljšku v starih letih, v boleznih in tej strašni draginji ni govora. Zdravnik mi je rekel, da me moj pljučni katar ne bi tako naglo umoril, če bi imel boljšo hrano. A kako? Moke in kruha so nam obljubili, pa še tega ne moremo dobiti, kaj šele sredstev, da bi se močnik zabelil? Kaj pa kurjava? Še za denar, če ga imaš, se ne more dobiti. Star nad 79 let in še s starejšo ženo, ne morem imeti postrežnice, pač pa moram trpeti. Zimske obleke tudi ni moč napraviti, ker še za hrano nedostaja. In stanovanje? Saj smo tudi starejši učitelji deželi služili, kakor mlajši, a smo precej zapostavljeni. Ne morem dalje pisati, sem slab. Hvala Ti za svet!

Drugi piše: Služboval sem 22 let, potem sem obolel, šel v bolnico in potem bil vpokojen s 1020 K. — S pičlo plačo sem vzgojil tri otroke. Eden je bil na univerzi in zdaj služi pri sodniji brezplačno, drugi je šel po dovršeni gimnaziji k mornarjem, ena je učiteljica, ena še v šolo hodi, doma pa stradamo. Ali bo kaj pomoči?

Tretji pravi: Dragi! Gledam v čuden pojav. Trideset let sem opravljal posel učitelja-voditelja na težavnih enorazrednicah, večinoma s celodnevnim poukom in tremi oddelki obenem, kjer je bilo čez sto otrok v razredu. Da je tak posel težaven, ve vsakdo, kdor je to izkušal. A šest provizoričnih let ni nič vračunjenih, dasi se človek v tem času še bolj trudi, ker se za drugo izkušnjo pripravlja. Neka učiteljica ima nekako 20 službenih let in ima večjo pokojnino nego jaz. To je čuden pojav. Tako nekako je plačilo sveta. Vsak stan gre glede izobrazbe skozi učiteljske roke, a pri nekaterih ljudeh nima in ne bo imel nikdar priznanja. Penzionist naj gre — der Moor hat seine Schuldigkeit getan, er kann gehen...

Ze iz tu citiranih troje pisem se kaže vsa mizerija naših tovarišev, živečih v pokoju. Faktično mora biti položaj še slabši — zakaj človeku brani že spoštovanje do samega sebe, da bi obešal na veliki zvon vse svoje uboštvo; rajši molče trpi. Telesnemu trpljenju se pridružuje še duševna muka, da doseza res svoj sijajni višek — plačilo sveta!

Ali ni nikjer nobenega srca, ki bi se usmili teh sirotnikov? Živi vendar ne morejo v zemljo! — Ze v 16. številki svojega lista smo povedali, da je deželni odbor štajerski z ozirom na veliko draginjo dovolil vsem vpokojenim učiteljem in učiteljskim vdovam 300.000 K podpore. Ali bi se ne moglo nekaj podobnega napraviti tudi na Kranjskem?

Sila in potreba je priklopela do vrhunca! Ostra zima pritiska — obleke, kuriva, hrane ni! Nujna pomoč je neobhodno potrebna! **Položaj sam trka na vrata, koder lahko izboljšajo stanje naših vpokojenih tovarišev!**

Vojna.

JUNAKOV GROB.

ANTON TURK.

Došla nam je pretresljiva vest, da je dne 25. oktobra t. l. ob 10. uri zvečer v cvetoči dobi 25 let junaško žrtvoval svoje mlado življenje za domovino, ubit od sovražnika na Dobrdoški planoti, tovariš **Anton Turk**, učitelj na Ciril-Methodovi šoli na Blanči v Gorici, c. in kr. praporščak, odlikovan s svetinjo za hrabrost. —

Truplo vrlega bojovnika, požrtvovalnega slovenskega učitelja in zvestega, dobrega tovariša počiva sedaj na pokopališču v bližini Dobrdobera — torej v zemlji, ki jo je porosila tudi njegova srčna kri! — Mobiliziran je bil od 27. julija 1914 in je ves čas zvesto izpolnoval svoje vojaške dolžnosti, kakor je prejel v svojem civilnem poklicu neumorno deloval za vzgojo in pouk slovenske mladine.

Bodi junaškemu slovenskemu učitelju, padlemu za ljubljeno očetnjavo, ohranjen neminljiv spomin!

LEOPOLD AŽMAN.

Neizprosna smrt je zahtevala zopet novo žrtev iz naših vrst. Na soški fronti dne 1. novembra zadet od štirih šrapnel-skih krogel, je podlegel 19. nov. težkim ranam po mukepolnem trpljenju v vojaški rezervni bolnici v Kranju c. in kr. rez. praporščak, učitelj **Leopold Ažman**. — Pokojnik je po dovršeni pripravi nastopil svojo prvo službo v Javorjih v Poljski dolini, odkoder je bil premeščen v Škofjo Loko in od tam po dveletnem službovanju v Žabnico kot vodja tamošnje ljudske šole. Lansko leto je bil prestavljen v Sodražico na Dolenjskem. Zaradi svojega veselega temperamenta in dovtipnosti je bil splošno znan in priljubljen. Pogrešali bodo v svojih vrstah veselega Poldeta pevci, godci in telovadci, vnetega športnika ožji lovski krog in tenis-družba, idealnega mladega učitelja pa ubogo naše slovensko šolstvo. Umrl Ažman je bil napreden mož, kremenit in neupogljiv značaj. Ostavil je mlado ženo in nežno hčerko.

Vrlemu junaku - učitelju bodi lahka zemlja domača!

LISTEK

Zadnji pozdrav

prijatelju učitelju Leopoldu Ažmanu,
† 19. 11. 1915.

In tudi Ti odšel odtod
tja v večnojasne si višine,
kjer solca žar nikdar ne mine.
Prišel po Tebe je božji sel
in smrtni sen Te je objel. —
Prerano pač Te je odvel!
Usoda grenka in nemila,
solz koliko si že rodila! —
Odločil je tako Gospod! —

Pot s trnjem bil Ti je posut...
Ni stlala rož Ti rodna Vila,
le smrtni venec je povila;
ker komaj jel veselo bi živeti,
že sojeno je bilo Ti umreti! —
Pozvan na bojne si poljane
za dom bil, rod — a smrtne rane
zadal sovražnik ti je krut! —

Zdaj stola božjega zreš čar...
Ti šoli bil si zvest služabnik;
odkrit značaj, vsem vrl družabnik.
Ej, ti si znal smeh izvabiti,
nam mračno čelo razvedriti! —
Ker ljubil delo in rodno si zemljo

tako gorkó — da v smrt si šel za njo:
zato nam zabljen Ti nikdar!

In mlad postal si mučenik...
Zdaj sladko sanjaj, blaga duša,
Ti doma rahla bodi ruša!
Glej, željo to Ti izpolnila
nazadnje le je rodna Vila! —
Vsaj pal na polju si časti in slave
kot vzor-vojak za blagor očetnjave!
Na doma pa si žrtvenik
zgradil si trajen spomenik! —

Ivan Pirc.

† Srečko Stegnar.

Zadnjič nam je povedal »Učiteljski Tovariš«, da je dne 24. oktobra t. l. naglo ma umrl v Mariboru tovariš **Srečko Stegnar**, star 74 let, mož plodovitega življenja in izrednih duševnih zmoglosti.

Njegovo delovanje je bilo v zvezi tudi z našo organizacijo in z našim listom.

Najprej »Vdovsko učiteljsko društvo«! Prvi predsedniki temu blagotvornemu društvu so bili: sloviti Jurij Savaschnik, ravnatelj Karel Legat in prošt Anton Jarc. — Za Jarcem je pa bil izvoljen za društvenega predsednika tovariš **Srečko Stegnar**, ki je bil s Praprotnikom, Gerkmanom, Zorinom in Močnikom vred organizator in prebuditelj slovenskega učiteljstva. (Primeri Jakoba Dimnika

članek »Naša gospodarska organizacija« v jubilejski številki našega lista z dne 7. januarja 1910, stran 3!) — Temu društvu je Stegnar uspešno načeloval do svoje preselitve v Maribor po potresnem letu 1895, ko je njegove posle prevzel ljubljanski tovariš Juraj Režek, »ki še do danes opravlja to častno mesto s prisvojenjo, mu taktnostjo in vestnostjo.«

»Učiteljski Tovariš« in »Narodna Šola«! Poglejmo zopet prej navedeno številko »Učiteljskega Tovariša«, kjer je na strani 6. objavljen spis ravnatelja Ivana Lapajnet »Nekaj spominov iz prve dobe našega Tovariša«! — Tamkaj beremo: »Andrej Praprotnik je bil naš prvak, naš voditelj, zvezda slovenskega učiteljstva... Pridružila sta se mu bila pa kmalu Matej Močnik in Ivan Tomšič v javnem delovanju za blagor šole in domovine. To je bil triumvirat slovenskih šolnikov v Ljubljani v tisti dobi. To je bila vrla deteljica. Niso bili do pičice enakih nazorov, toda edini v gorki ljubezni do šole, do učiteljstva, do naroda... Poleg teh treh vrlih šolnikov, mojih dobrih prijateljev, je stopil v delokrog »Tovarišev« in takratnega javnega učiteljskega delovanja kot, recimo »der vierte im Bunde« — **Srečko Stegnar**, ki je bil do leta 1872. v Idriji, odkoder se je v tem letu preselil v Ljubljano na Grad kot učitelj v kaznilnici. V Idriji sva bila osnovala društvo »Šola« (zdaj »Narodna Šola«), ki se je bilo z njim vred v Ljubljano preselilo. Ti štirje in jaz smo poleg drugih pridno sodelovali v »Učit.

Tov.«, v kateri list sem pisal takrat in še pozneje res veliko, ne da bi se hvalil...« (Ravnatelj Ivan Lapajne bi nam gotovo znal o Stegnarju povedati zanimivih stvari, ki segajo v početek zgodovine slovenskega šolstva in učiteljstva!)

In končno naša »Zaveza«! — Vzemi mo v roke spominski spis tovariša Luke Jelenca »Petindvajsetletnica Zaveze« in berimo tam, kako od 8. strani naprej tovariš Fran Kocbek zanimivo opisuje, koliko truda so imeli naši tovariši z ustanovitvijo »Zaveze« in kolike zapreke so se jim stavile na pot!

Ustanovno zborovanje »Zaveze« se je vršilo dne 22. in 23. aprila leta 1889. v Ljubljani.

Fran Kocbek piše: »Zborovanje delegatov se je vršilo v magistratni dvorani... Za predsednika »Zaveze« je bil izvoljen Feliks Stegnar, ki je bil takrat bolan. — Ko se je drugi dan zvedelo, da F. Stegnar ne prevzame častnega mesta, je šla posebna deputacija k njemu in ga naprosila, da je prevzel predsedništvo, ali pozneje se je zvedelo, da mu je neki zdravnik (menda ljubljanski učitelj Matej Močnik) to odsvetoval. Na to je nastalo veliko razburjenje; nekateri delegati so skočili na mize. — Na občnem zboru je nastalo mnogo ogorčenja, ker vladni zastopnik po predsedniku A. Razingerju ni dopustil, da bi poročevalec Gabršček kritikoval sedanje šolske postave. Vendar je bil potek vsega zborovanja vobče zadovoljiv...«

ŠOLSTVO V VARŠAVI.

Takoj po osvoboditvi izpod ruskega jarma je varšavski meščanski odbor primerno novim razmeram organiziral šolstvo. Prej je bil v javnih šolah ruski učni jezik. Sedaj pa v vseh šolah gospoduje poljski jezik kot učni in uradni jezik. — Krona varšavske kulturne organizacije pa je varšavska poljska univerza in tehnika. Pod rusko vlado je imela Varšava čisto rusko univerzo, a to je bila univerza nižje vrste; po uradni razvrstitvi je bila na isti stopnji, kakor sibirski univerza v Tomsku. Splošno je bilo znano, da se ruski vseučiliški profesorji v Varšavi ne odlikujejo niti po učenosti niti po značajnosti. — Dne 15. novembra pa je bila v Varšavi slovesno otvorjena poljska univerza in tehnika. Po polstoletnem suženjstvu je zopet zmagoslavno zadonel poljski učni in uradni jezik na najvišjih varšavskih kulturnih zavodih. Kurator varšavske univerze in tehnike je grof Hutten-Czanski, ki posreduje med zavodom in med nemškimi oblastmi. Za rektorja sta imenovana prof. dr. med. Jožef Brudzinski na univerzi in prof. inž. Zygmund Straszewicz na tehniki. Univerza bo imela tri fakultete: 1. pravno in državnoznanstveno, 2. matematično - prirodoslovno z medicinskim oddelkom, 3. filozofično z zgodovinskim in filologičnim oddelkom. Rektor rabi stari pečat varšavske kraljevske univerze s poljskim orlom v sredi in z novim samopoljskim napisom. Varšava bo zopet ne samo po imenu, ampak tudi dejansko duša in srce poljskega naroda in poljske kulture. — Meščanski šolski odbor deluje jako živahno in uspešno. V mestu otvorijo 200 novih ljudskih šol in več srednjih šol. Šolski odbor se dogovarja z nemškim varšavskim gubernatorjem o organizaciji šolstva. — Lansko leto je bilo v Varšavi 381 ljudskošolskih razredov, sedaj jih je 452; pod rusko vlado je ruske šole obiskovalo 12.000 otrok, sedaj pa 16.800 otrok; učnih oseb je bilo 125, sedaj pa 427. Odbor za otroško varstvo je lani vzgajal 4000 otrok, sedaj pa 6370 otrok v 142 razredih s 162 učnimi osebami. Razentega je v Varšavi mnogo zasebnih ljudskih šol; sedaj imajo 200 razredov, ki jih obiskuje 3000 otrok; učnih oseb je 250. Naposled je 150 razredov skupnih ali mešanih šol, v katerih 200 učiteljev poučuje 6000 otrok in odraslih. — Židje imajo 26 ljudskošolskih razredov. Pod rusko vlado jih je vzdrževala židovska občina, sedaj jih pa vzdržuje šolski odbor. — Na novi univerzi je doslej okoli 500 slušateljev in 43 profesorjev; 5 profesorjev je poklicanih iz Levova, po eden pa iz Berlina, iz Friburga v Švici in iz Vratislave, vsi drugi so domači varšavski znanstveniki. Na tehniki je okoli 400 slušateljev in 17 profesorjev.

USODNA POMOČ NEMČIJE.

V »Novem Vremenu« konstatira Menšikov z globokim obžalovanjem, da prihaja Rusija v zdravniški vedi sramotno za Evropo in da Rusiji zlasti nevarno prekaša Nemčija, kar je zopet dokazala vojna. V nemški vojski se vrača 60% ranjencev zopet v fronto, dočim se vrača v fronto v Rusiji samo 18%. Zaradi tega ima Nemčija od vsakega milijona voja-

kov, ki pridejo iz fronte, 420.000 mož ali 10 in pol armadnega zbor. To razjasnjuje tudi neizčrpnost nemških vojnih sil. Ne samo artileristično je razlagati nemško premoč, marveč tudi zaradi več kakor trikrat boljših uspehov v lečenju. To razmerje 60:18 more imeti za Rusijo še usodnih posledic.

POLJSKI PODANIKI.

Z Dunaja poročajo: Po okupaciji poljskega kraljestva je nastalo politiško in upravno vprašanje, čigavi podaniki so zdaj tamošnji prebivalci. Avstrija in Nemčija smatrata, da so podaniki sovražne države, a postopata z njimi skrajno dobrohotno, ne da bi jih smatrali za lastne podanike. Pod nemško cenzuro v Varšavi izhajajoči »Dziennik Polski« je zdaj srečno rešil to vprašanje. Kraljestvo Poljsko je ustvaril, kakor znano, dunajski kongres leta 1815. Državljanski zakon, ki je še zdaj veljaven, naziva stalne prebivalce dežele podanike kraljestva Poljskega. Na številnih mestih se ponavlja ta izraz. Ruska vlada je še leta 1875. rabila ta izraz v ukazu, ki je odredil na Poljskem nov sodni red. Ruski uradniki so pričeli šele l. 1912. odklanjati ta izraz v uradnih spisih. Osrednji velevlasti brez dvoma vežejo določila dunajskega kongresa, ki jih je potisnila na stran Rusija, in prebivalci Poljske so zato nasproti njima nesporno poljski podaniki. Ne glede na končno rešitev poljskega vprašanja je to za sedanjost jako dragoceno. Osrednji velevlasti ne upravljata nobenega ruskega ozemlja, marveč kraljestvo Poljsko, prebivalci pa dobe zavest, da niso ruski, marveč da so poljski podaniki.

SRBSKI ŽENSKI BATALJON.

Kakor poroča »Corriere della Sera«, so ustanovile vdove padlih srbskih častnikov poseben ženski bataljon, ki je oborožen s puškami, bajoneti in revolverji. Dosedaj se je priglasilo k bataljonu baje že 400 oficirskih vdov.

ŠOLSTVO V ZASEDENIH RUSKIH POKRAJINAH.

»Nowa Reforma« poroča iz Radomska o izvrstnem vtisku energičnih odredb okrožnega poveljnika polkovnika Petzdolda z ozirom na šolstvo v zasedenem ruskem ozemlju. Rusi so namenoma zamenjali stanje šolskih poslopij, niso nad-

NOVI VPOKLICLI.

Pod orožje morajo odriniti za orožje sposobni avstrijski črnovojniki rojstnih letnikov 1872, 1873, 1874 in 1896 dne 6. decembra 1915. — Starejših letnikov, izvemši tu imenovane, glasom poročila c. kr. kor. urada najbrž ne vpokličejo pred sredo januarja prih. leta. zorovali obiska šoli podvrženih otrok in so tudi zanemarjali vzgojo. »Nowa Reforma« jako hvali avstrijske oblasti glede na šolstvo. — Z Dunaja poročajo: Občinski svet v Lodzu je razpravljal o šolskem proračunu. Šolski odsek je predlagal 595.750 mark poljskim, 379.000 mark nemškim in 355.600 mark judovskim šolam.

lavskega ljudstva, ki bi tako odkritosrčno in iz prepričanja spoštoval učiteljski stan in cenil njegovo delo.

Znano mi je tudi, da je bil Stegnar vedno spoštovan od svojih »učencev« na ljubljanskem Gradu. Prijateljsko in očetovsko je občeval z njimi, jih vadih v ročnostih in spretnostih ter učil v dobrem in koristnem. V kaznjencih je videl nesrečnike, ki jih naj kazen poboljša, a ne še bolj posirovi; ki naj stopijo, ko zopet pridejo na svobodo, na pravo pot življenja. Zato jim je budil, dvigal, jačil kreposti duha, jim kazal vrednost in lepoto človeškega življenja. In koliko je bilo tistih, ki jim je Stegnarjevo delovanje v kaznilnici umirilo razjarjene strasti in odprlo poglede v veličino sveta in življenja — ljudi vrnilo človeštvu!

Enako je bilo njegovo službeno delovanje tudi v Mariboru.

Škoda, da nam ni Stegnar o doživljajih v svoji naporni službi pustil nič zapisanega. Ali je kaj takega v njegovih zapuščini, tega ne vem. Morda bi nam povedali o tem vsekakor zanimivem poglavju kaj povedati njegovi ožji prijatelji ali sorodniki.

Stegnar je bil obče umetniška natura: izboren kaligraf, spreten risar, poljuden komponist, dober režiser in aranžer, a vse to — samouk! Dovtip in šala sta mu igrala v očesu in besedi. V srcu pa je žarel ogenj resnične, nesebične ljubezni do slovenske zemlje! Maribor mu je postal druga domačija, ker so se tamkaj sloverske

Poljaki, ki štejejo s predkraj 65% prebivalstva, so se odtegnili glasovanju. Na interpelacijo Poljakov, zakaj so nekatere tiskovine samonemške, je izjavil višji župan Schuppen, da je pritožba utemeljena in da bo enojezične tiskovine odpravil.

AVSTRIJA IN NEMČIJA PO VOJNI.

Oficiozni »Pester Lloyd« piše v uvodnem članku: Ako smo dobro poučeni, potem ne eksistira med odgovornimi faktorji v Nemčiji in v naši monarhiji nikaka diferenca v nazoru, da se bo morala sedanja zveza med obema državama po vojni razširiti in poglobiti brez vsake državopravne metamorfoze, čisto na podlagi mednarodnih dogovorov med zaveznicima državama.

DELO SLOVENSKEGA UČITELJSTVA ZA »RDEČI KRIŽ«.

Dva koncerta tovariša Vilka Rusa, tajnika naše »Zaveze«, prirejena v Radovljici, 700 K; šolsko vodstvo na Drenovem griču zbirko učencev (za oslepele vojake) 37 K 58 vin.; v družbi nadzornika L. Stiasnega nabrali Prijateljevi prijatelji v Tržišču na Dolenjskem (za oslepele vojake) 21 K 10 vin.; srečolov tovariša Leva Pibrovca, učitelja na Jesenicah, 260 kron; isti 7 K; učiteljstvo Franc Jožefove šole v Ljutomeru (izvršitelj učitelj Fran Zacherl) je priredilo 2 šolarska koncerta, in sicer 15. t. m. s čistim dohodkom 145 K 40 vin. in 22. t. m. s čistim dohodkom 142 K 10 vin., torej skupaj 287 K 50 vin.; učitelj Fran Zacherl v Ljutomeru daje od začetka vojne redni mesečni prispevek po 5 K, doslej torej 80 K; skupaj 1393 K 18 vin.

V zadnji štev. izkazanih 33.068 K 60 v. danes izkazanih 1.393 K 18 v.

Doslej nabranih 34.461 K 78 v. Prosimo nadaljnih obvestil, oziroma izpopolnil dosedanjih izkazov!

Naloga naših kreditnih zadrug po vojni.

Mnogo naših požrtvovalnih tovarišev je bilo, je in bo zaposlenih v raznih kreditnih zadrugah, kjer je njih nesebično delovanje v blaginjo ljudstva in v napredek našega narodnega gospodarstva. Te razne kreditne zadruge čakajo po vojni velike naloge, ki jih je opisal strokovnjak dr. Anton Božič v celjski »Zadrugi«. Da se s temi nalogami seznanijo tudi naši tovariši ter ta izborna navodila obrnejo ljudstvu in svetovalci širom vsega slovenskega našena ozemlja, prijavljamo tudi mi imenovana izvajanja dr. Božiča, ki pravi: Svetovna vojna traja že petnajst mesecev. Po splošni sodbi bo po odločitvah bitkah konec morebiti prej, kakor sodimo. Treba je misliti že sedaj na čas po vojni in pripraviti tla za podvojeno gospodarstveno delo.

Prihodnost naša je meglovita. Naloge bodočega gospodarskega dela so videti le

narodnostne prilike bolj prilagale njegovemu čuvstvanju, nego pa malo vabljive politiške razmere na Kranjskem.

V Ljubljani je ustanovil delavsko pevsko društvo »Slavec«, ki mu je bil več časa dirigent. Mnogo Stegnarjevih skladb je ohranjenih v starih »Lavorikah« Glasbene Maticе. — Z veselimi zvoki mi še odmeva v duši njegov mešani osmerospev »Spev srce nam dviga«, ki so ga peli leta 1892. na prvem abiturientskem sestanku slovenskih in hrvatskih učiteljskihnikov na Starem strelišču v Ljubljani; kakaj to kompozicijo je napisal Stegnar nalašč za tisto priliko na moje besede, ki sem bil sam med onimi abiturienti...

Težko je tudi staremu možu rodoljubnega srca, kakršen je bil Srečko Stegnar, umreti sedanji čas, ko se iz naše krvi in iz našega trpljenja poraja tudi naša bodočnost! Mož, ki je toliko dobrega, lepega in veselega storil mariborskim Slovincem, naj bi bil tudi deležen užitka ob skupni narodovi sreči prihodnjih časov! Toda sedaj spi večni sen na Pobrežju v prejasni mariborski okolici — tam, kjer v slikovitem okvirju ravnin in goric sijajo žarki hrepeneče narodne zavdnosti, ki ji je on vse žive dni prilagal netiva!

Pa bomo vsi, ki ućakamo bodočo dobo, uživali srečo svoje domovine s tišočero radostjo! E. G.

v obrisih. Natančnega programa za smer našega gospodarskega dela v sedanjem trenutku ni mogoče postaviti. Ako si pa predočimo sedanje stanje našega gospodarstva, se nam pokažejo ti obrisi bolj vidni in nam omogočijo nekako prognozo za bodoče delo.

Delo v poljedelstvu.

Naša polja so ostala — ako ne upoštevamo od južno-zapadnega sovražnika zasedenih delov naše zemlje — po ogromni večini brez škode. Iz zemlje smo spravili, kar se je pri obstoječih razmerah vzlic pomanjkanju delavcev in vpoklicen v vojno službo sploh moglo storiti, pridobili smo kar največ pridelkov. Da ti pridelki v sedanjem času ne zadostujejo za tako preživljanje prebivalstva, kakor ga je bilo vajeno pred vojno, to ne izpremeni prav nič na važnosti našega poljedelstva. Nasprotno, naše poljedelstvo je pokazalo, da zmore tudi v težkih časih toliko pridobivati, kolikor prebivalstvo neobhodno potrebuje. Navajeni smo bili na obilico, ker smo imeli poleg domačega pridelka na razpolago bogate žetve inozemstva. Sedaj, ko so meje uvozu zaprte, spoznamo šele prav posebno, kako velikega pomena je poljedelstvo za obstoj države. Denar, ki ga je dala država za povzdigo poljedelstva, ni izvržen, kakor so v mirnih časih pred vojno poudarjali, ampak je za državo in vse prebivalstvo najboljša naložen kapital. Iz tega sledi, da bo morala država tudi po vojni, in sicer s pomnoženimi sredstvi produkcijo poljedelskih pridelkov podpirati in povzdigniti donos zemlje na višjo stopnjo. Treba bo v ta namen velikih denarnih sredstev. — Sledi pa iz tega na drugi strani tudi dejstvo, da bodo morali poljedelci se poslužiti vseh sredstev modernega kmetovanja, da spravijo iz zemlje toliko donosa, kolikor ga zemlja sploh more dati. Naše kmetijstvo mora ravno v sedanjem času uvideti, da je v mnogih ozirih zaostalo. Gnojenje polja z domačim in umetnim gnojem je pri nas še vedno premalo v čišlih, oranje zemlje je še vedno preplitvo in neracionalno, sejanje najboljših semen je zaostalo — z eno besedo, naše poljedelstvo mora priti do razumnega in čim najbolj dobičkonosnega obdelovanja zemlje. — Moralo si bo vzeti za zgled obdelovanje zemlje v krajih, kjer spravljajo kmetovalci iz zemlje — z razmeroma ne mnogo večjimi stroški — mnogo višje dohodke kakor pri nas. — Krušne karte bodo po vojni — pa ne pred novo žetvo, ponehale. Nehale bodo vrhovne cene žitu, krompirju in stročnemu sočivju, zaseganje od državne oblasti bo odpadlo — cene našim poljskim pridelkom pa ne bodo bogve kako padle, ker bomo precej časa po vojni še vedno navezani na lastni pridelek. — Zakaj nasprotstva med državami, ki so si sedaj v vojnem stanju, se iz naravnih razlogov kar čez noč ne bodo poglela. Poljedelstvo bo torej tudi po vojni dobičkonosno; zato in da omogočijo prehrano ljudstva z lastnim pridelkom, so kmetovalci dolžni, sedaj in po vojni napeti vse sile ter se poslužiti vseh sredstev modernega kmetovanja, da bodo spravili iz zemlje čim največ pridelkov. — Investicije bodo zahtevale mnogo denarja. Kdo naj da kredit za te investicije našemu kmetu na roko, kdo mu naj omogoči uspešno obdelovanje polja? Naše kreditne zadruge so v ta namen posebno poklicane in se morajo za izpolnjevanje te svoje naloge že sedaj zadostno pripraviti.

Delo za živinorejo.

Mnogi gospodarji majojo z glavami, ko vidijo, kako se krči število naše goveje živine in število svinj. — Res je, da se je tekom te vojne to število skrčilo. Pomisliti je, da se v mirnih časih vzlic omejenju zauživanja mesa nikdar ni toliko mesa za prehrano porabilo, kakor sedaj v vojni. To je vsakomur naravna prikazen, ako se pomisli, da tisoči in stotisoči, ki sedaj v vojaški suknji stojijo v bojni črti ali sploh opravljajo vojaško službo, niso v mirnih časih nikdar toliko mesa uživali kakor sedaj. Meso je za vojaštvo neobhodna potreba. Ima precej redilnih snovi in je najboljšje pripravna hrana. Da pri tako ogromni, nenavadni porabi mesa množina živinske zaloge pada in se krči, ni čudo. Posledica veliki porabi so vedno višje cene, ker je tržne živine vedno manj in jo je vedno težje dobiti. — Posledico čutimo tudi mi daleč od meje. Čutijo jo gospodinjstva posameznikov. Država je bila primorana, zmanjšati uporabo mesa med prebivalstvom naredbenim potom z uvedbo mesa prostih dni — to je dni, ob katerih je zauživanje mesa prepovedano. Pride pa še nekaj v upoštevanje, namreč da živinoreja ne samo kvantitativno, po količini, ampak tudi po kvaliteti, po kakovosti pada. Nimamo namreč na razpolago dovolj takozvanih moč-

nih krmil, ki smo jih sicer v veliki meri dobavljali iz inozemstva. Zaloge sena se morajo v večji meri kakor v miru porabljati za prehrano vojaških konjev. Oves rabi vojaška oblast za armadne svrhe, ječmen polagati živalim je omejeno, oziroma prepovedano. Otrobi se smejo polagati le v malih, nezadostnih množinah, kuruza je kot krmilo izključena, krompir, repo se rabi za prehrano prebivalstva. Da v tem položaju nazaduje produkcija mleka, je razumljivo. Državna oblast bo ravno v slednjem oziru morala uvesti strogo organizacijo uporabe mleka, in priložno bo — ako vojna traja še naprej — brezdvomno do mlečnih kart, kakor imamo krušne karte. — Kar velja gledé govedi, velja v isti meri gledé svinjereje. — Meso se je podražilo, mast je dobila ceno, o kateri bi se nam v mirnih časih ne sanjalo. Tudi uporabo masti bo državna oblast morala regulirati, ako hoče preprečiti za konzumenta naravnost neznošno druginjo. — Za čas po vojni so naloge živinoreje očitne: Skrbeti je že sedaj za plemeno živino. Zato je država omejila klanje telet in krav. Skrbeti bo za nabavo živine in kolikor najbolj številno rejo po vojni. Podpirati se bo moralo živinorejce, da četudi brez trenutnega dobička in celo proti povrnitvi škode izreajo plemeno živino. — Tudi temu namenu se bodo morale posvetiti naše kreditne zadrage, v tem oziru namreč, da bodo pomagale kmetovalcem, nabaviti si plemeno živino in klajo. — Manjkajoče število živine se mora nadomestiti v kolikor možno kratki dobi. Da to brez kredita ne pojde, je jasno. In kredit v te svrhe morejo dati našemu kmetovalcu le njegovi lastni domači zavodi, naše kreditne zadrage.

Da velja to, kar smo poudarjali glede govodoreje in svinjereje, tudi glede naše konjerje in drobnice, ni treba posebe poudarjati. Znano je, da se je število konj zaradi vojne jako zmanjšalo, in kar bo mogla vojaška oblast po končani vojni od konjev oddati poljedelcem, bo pričlo nadomestilo za ono število konjev, ki jih je vojaška oblast pred vojno v vojne svrhe odvzela.

Vobče je pomisliti, da so kmetovalci izkupičke za živino, ki so jo med vojno prodali, porabili za druge namene — za nabavo manjkajočih živil, za plačilo obresti od vknjiženih in nevknjiženih dolgov, za odplačilo dolgov in za druge namene.

Razmeroma malo tega denarja se je naložilo pri harnilnicah in posojilnicah za gospodarske svrhe po vojni. Zato bo potreba kredita po vojni tem večja.

Nabava novega inventarja.

Pa tudi mrtvi inventar bo treba po vojni nadomestiti. Veliko število rekviriranih vozov, sani in drugih gospodarskih potrebščin bo treba po vojni nadomestiti z novimi.

Za vse te in druge gospodarske svrhe morajo naše kreditne zadrage že sedaj poskrbeti sredstva.

Bavili smo se dosedaj z nalogami, ki njih važnost uvidi vsakdo brez posebnega poudarka.

Delo za prenovitev kmetij.

Manj morebiti pomislimo na potrebe, ki jih prinese mir po vojni glede kmetijskih poslopij, pozidanja kmetijskih domov in popolne obnove kmetij v onih krajih, kjer so se vršile bitke ali samo vojne operacije. Tudi del našega ozemlja je zaradi vojne neposredno prizadet. Porušene so hiše, porušena gospodarska poslopja, opustošene njive in uničeni travniki in vinogradi. — V tem pogledu pripade najvažnejša naloga državnim oblastem sami. Ne dvomimo na tem, nasprotno smo uverjeni, da bo priskočila država s svojimi sredstvi ravno onim na pomoč, ki so v tej vojni izgubili v posestvih, hišah, poljih in vinogradih svoje mnogokrat edino imetje. — Pa bodimo si že danes na jasnem, da samo z državno pomočjo brez samopomoči ran, prizadetih od vojnih dogodkov, ne bo mogoče zaceliti. Treba bo posebno pomoči lastnih kreditnih zavodov, ki se morajo na to pomožno akcijo že danes izdatno pripraviti. — Je to v lastnem interesu kreditnih zavodov samih. Na zemjiščih, ki so neposredno trpela zaradi vojnih dogodkov, je vknjiženih mnogo hipotek na prvem, drugem in daljnem mestu. Te hipoteke dobijo le takrat zopet svojo popolno vrednost, ako bo dana dolžnikom možnost, postaviti zemljišča v prejšnje stanje. Iz lastne moči tega lastnikom, to se pravi dolžnikom, ne bo mogoče storiti. Zato se bo moralo dobiti pota, da bodo kreditni zavodi brez posebne nove nevarnosti izgube mogli dati tem dolžnikom novih kreditov. Ali pojde to — kakor nekateri predlagajo — z jamstvom države ali dežele ali sploh javnih korporacij, ali pa običajnim, sedaj navadnim potom, ali pa

bo treba oba načina pomoči upoštevati ali pa kako tretjo pot ubrati, tega danes jasno ni mogoče povedati. Gotovo je le to, da se naši kreditni zavodi ne bodo smeli in ne bodo mogli izključiti pri sodelovanju za prenavo kmetij v onih krajih, kjer so divjale furije brezprimerno krute svetovne vojne.

Obramba našega kmetijskega stanu.

Kot najvažnejšo nalogo naših kreditnih zavodov pa smatram stremenje, ohraniti rodno grudo domačemu kmetijskemu stanu. V okviru tega članka hočemo na kratko ponoviti: Gotovo je, da bo pred koncem in po koncu vojne mnogo kmetij v takem položaju, da bo prodaja iz proste roke ali po izvršbi neizogibna. — Spekulacijo s kmetijami in razkosanjem kmetij je preprečila sicer tudi za čas po vojni cesarska odredba od 9. avgusta 1915.

Pa gre za to, da bi ne prišle cele kmetije v roke tujcem. V tem pogledu so drugi narodi deloma že uvedli potrebne korake. Pri nas se bo moralo storiti v tem pogledu morebiti več, kakor drugje. Naše delo bo na tem polju mnogo težavnejše, ker ne razpolagamo s tolikimi sredstvi. — To nas pa ne sme oplašiti. S skupnimi močmi se bo tudi pri nas dalo doseči uspehe. Treba trdne volje in dovolj požrtvovalnosti. — Pota za doseg smotra so različna. Že v času pred vojno se je od mnogih celo malih kreditnih zavodov (rajfajzenovk) nakupovalo tuintam kmetije, ki so jih potem ti zavodi brez dobička proti vrnitvi stroškov izročili pridnim in podjetnim članom ter na ta način rešili kmetije pred razkosanjem in jih spravili v roke domačinom. Isto se bo dalo tudi v času po vojni v mnogih slučajih izvesti. Seveda je treba posebno manjšim zavodom pri tem delu mnogo opreznosti. Zavodi morajo računati s svojimi sredstvi in se ne smejo zanetati v kupčije, ki bi jim onemogočale njihovo glavno delo, dajanje kreditov in izplačevanje zaupnega denarja (vlog). — V večjem obsegu in s sigurnejšim uspehom se bi dalo to vprašanje rešiti od posebnih, v ta namen ustanovljenih in z zadostnimi sredstvi podprtih zavodov, ki bi jim morale priskočiti na pomoč država in javne korporacije na ta način, da ali prevzamejo jamstva za kredite, ktere bi v to svrhu ti zavodi najeli, ali pa da jim dajo same dovolj denarnih sredstev na razpolago. — Ali se naj to velevažno in za naš obstoj nad vse pomembno vprašanje reši po enotnem načrtu z enotnim, močnim zavodom, ali pa razdeljeno po kronovinah, v katerih prebivamo, o tem naj razmišljajo voditelji naših denarnih zavodov ter naj prijavijo svoja mnenja. Čas hiti, in konec vojne nas ne sme dobiti nepripravljenih. — Letargično življenje tjavendan sedaj ni na mestu, marveč delati je treba za časa, da ne bo potem prepozno!

Delo za trgovino, obrt in industrijo.

Kar smo do sedaj poudarjali glede kmetijstva, velja v isti meri za našo obrt in industrijo. Tudi v tem pogledu treba že sedaj zbirati sredstva za oživljenje in okrepljenje trgovine in obrti po vojni. Mnogokatera obrtna stroka sedaj počiva. Posebno velja to o onih obrtih, ki niso prišle do sodelovanja pri vojnih dobavah. Ravno po našem ozemlju so imeli inozemci mnogo obrti in trgovine v svojih rokah. Opozorjam posebno na lesno industrijo in trgovino, v kateri so si italijanski podaniki osvojili tekom zadnjih desetletij premoč. Vlekli so iz naših gozdov ogromne dobičke, mi smo jim pa tlačani. Bili smo njihovi mešetarji in priganjači, glavni dobiček so vtaknili v žep ti tujci. Ta tujci podjetja bo spraviti v domače roke. Dobiček iz naše zemlje naj ostane doma. Isto velja glede trgovine s poljskimi pridelki, glede vinske kupčije, glede rudokopov itd. Intenzivno delo v trgovini, obrti in industriji je po vojni bolj potrebno, kakor kdaj poprej.

Ugovor, da nam primanjkuje denarnih sredstev, ne velja. V naših denarnih zavodih je toliko kapitala, ki ga uporabljajo namesto nas tujci, da je že čas, da se spomnimo mi samo na to, kako bi ta kapital v naše namene plodonosno uporabljali. — Treba je le podjetnih in v svoji stroki izobraženih ljudi. — Tudi teh gotovo že imamo, samo podpreti jih je treba s sredstvi.

Ne pride mi na misel, da bi hotel zagovarjati brezmejno in drzno špekulantsvo. Po vsaki vojni se je špekulacija nenavadno razvila. Prinesla je navadno veliko nesrečo. Med resno in smotno podjetnostjo, med povzdigo obrti, trgovine in industrije in med špekulantsvom, ki gleda na velike dobičke v kratkem času, brez truda in na stroške drugih, je veliki razloček. Naloga državne oblasti bo, da zastavi ves svoj vpliv in vso svojo moč v ta namen, da se po vojni brezplodna

špekulacija ne razvije in da se obvaruje splošnost in državo samo pred polomom. Naloga nas drugih, ki se brigamo za gospodarski razvoj v naših deželah, pa bodi ta, da porabimo razpoložljiva in odvisna denarna sredstva za okrepljenje in razširjenje našega celokupnega gospodarstva, posebno tudi naše trgovine, obrti in industrije!

Rajfajzenovke in Schultze-Delitzschevke.

Za naše kmetijske kreditne zavode je in bo tudi po vojni zadostna naloga ta, pomagati kmetijstvu. Ves ustroj teh zavodov, posebno rajfajzenovk je tak, da že po svoji naravi skoraj izključuje delo na polju obrti, trgovine in industrije. Če bodo ti naši zavodi le v svojem delokrogu zadostili svoji dolžnosti, bodo storili važno delo za naš obstanek.

Nekoliko drugačno se mi zdi stališče pri kreditnih zavodih v mestih in večjih trgih. Mislim na zadrage Schultze-Delitzschevega ustroja. Te zadrage razpolagajo z velikimi kapitali, imajo razmeroma velike rezervne zaklade. V manjšem obsegu so po mojem mnenju ti zavodi naravnost poklicani, da negujejo kredit za srednjeveliko trgovino in obrt. Storiijo to že danes, v večji meri naj storiijo to po vojni, seveda previdno, v okviru sredstev, ki jih smejo brez nevarnosti o ta namen uporabljati.

Naloga bank.

Posebno poklicane so pa za delovanje v trgovini, obrti in industriji banke. Te bi se naj — ako niso nalašč za zemljiški kredit ustanovljene — v pretežni meri bavile ravno s trgovskim in industrijskim kreditom. Izkušale naj bi potegniti denar, ki so ga naložile na zemljišča, zopet na sebe ter ga po vojni uporabljati v trgovini in industriji.

Prenovljenje in preosnova denarstva.

Prenovljenje in preosnova našega denarstva se zgodi najlože ravno sedaj. Na prvi hip se zdi ta izrek v tem vojnem času neumesten. Ako se pa pomisli, da je ravno sedaj mobilnost denarja jako velika in da mnogo denarnih zavodov ne ve, kako naložiti razpoložljiva sredstva, se bo zdelo morebiti umestno, izvesti predlagani preobrat v kreditnem poslovanju ravno sedaj pred koncem vojne. Tozadevno opozorjamo na brošuro »Nauki krize«, ki jo je izdala Zadruga Zveza kot 3. zvezek svoje »Gospodarske knjižnice«.

Obilica denarja. Zbiranje kapitalov.

Pri vseh denarnih zavodih, pri družinskih kreditnih zavodih, pri harnilnicah in bankah se opaža sedaj med vojno obilica razpoložljivih denarnih sredstev. Odkod ta prikazen? Izvira iz dejstva, da se sedaj vsako blago, namenjeno prometu, z lahkoto dobro proda in vnovči, novega blaga za nadomestilo se pa dobi le s težavo. Kmet proda z lahkoto pridelke in živino, nadomesti živino z nakupom le s težavo, torej mu denar ostane in gre v zavode, kolikor ga neuki ljudje ne shranjujejo brezplodno v skrinjah. Trгоvec in obrtnik vnovčita za lep denar svoje blago in svoje izdelke, nabava nadomestnega blaga je težavna, mnogokrat nemogoča zaradi pomanjkanja ali nedostajanja sirovin, zaradi ustavljenja industrij in prenehanja izdelovanja blaga. Namesto vrednosti v blagu je nastopila vrednost v denarju. Po vojni se bo ta proces obrnil v nasprotje. Denar pojde zopet v blago, trgovina, obrt, industrija in kmetijstvo bodo rabili ogromne vsote denarja.

Naloga naših kreditnih zavodov je za bodočnost jasno podana: Zbirati denar in ga držati razpoložljivega za čas po končani vojni. So težave pri nalaganju razpoložljivih denarnih sredstev, mnoge zadrage pri vlogah danes ne zaslužijo, ampak bodo imele vključ obilici denarja poslovno izgubo. Pomisliti je pa, da bo po vojni povpraševanje po kreditu jako veliko in da bo obrestna mera za kredite poskočila. Takrat se bo dalo to izgubo pokriti, pri čemer pa moram poudariti, da se bodo morale zadrage držati tudi po vojni zadržnega načela medsebojne pomoči ter se bodo morale ogibati vsakega pretiravanja pri obrestni meri. Visoka obrestna mera ima to dobro, da omejuje brezplodno brezmiselno kreditno gospodarstvo, špekulacijo. Ima pa to slabo stran, da mnogokrat onemogočuje reelne kredite ter preveč zavira gospodarski razvoj. Srednja pot bo tudi tukaj na mestu.

Naloga naših kreditnih zavodov je, potegniti sedaj na sebe kolikor največ denarja. Vloge naj ne gredo v tuje zavode, naj ostanejo doma, pripravljene za čas in za delo po vojni. Vsi vlagalci po vojni vsega denarja ne bodo dvignili, mnogo sedaj na novo nabranega denarja bo zavodom ostalo. In ta denar, ti resnični prihranki iz časa vojne naj služijo za gospo-

darsko delo po vojni, naj služijo naši gospodarski restavraciji, našemu gospodarskemu napredku.

Za slovensko šolstvo v našem Trstu.

Praga, 24. novembra 1915.

Zanimalo Vas bo, kako misli in piše češko časopisje o Trstu in o slovenskem šolstvu v njem.

Pod naslovom »Trst« objavlja tukajšnji ugledni časopis »Union« članek, ki v njem govori najprej o vojni Italije proti Avstriji s posebnim ozirom na Gorico in Trst (demoliranje Gorice in obmetavanje Trsta z bombami iz zrakoplovov). Potem omenja članek one izpremembe, ki je prišlo do njih po začetku vojne z Italijo zlasti na tržaški občinski upravi in v občinskem srednjem šolstvu.

Končno nadaljuje članek v »Union«:

Za svojo pravico v šoli se oglašajo tudi tržaški Slovenci. Občina jim je v mestu odrekla vsak šolski pouk, in tako so se morali zateči k samopomoči. Njihova Ciril-Methodova družba vzdržuje v Trstu že leta privatne ljudske šole, v katere je letos vključ vojnemu stanju vpisanih 1806 otrok. Prvi razredi so prenapolnjeni in so to edine popolne slovenske ljudske šole v Trstu. Toda tržaški Slovenci zahtevajo za svoje otroke tudi srednješolske naobrazbe. Na prigovor od neke strani, ki ji je na čelu deželni glavar goriški, češ, da tržaški Slovenci morejo svoje otroke pošiljati v Ljubljano, odgovarja njih glasilo »Edinost« povsem pravilno, da tržaški Slovenci ne razumejo, čemu naj bi pošiljali svoje otroke v Ljubljano ter da se ne more zahtevati od njih, naj bi trpeli velike stroške takega pošiljanja v oddaljeno mesto, ko imajo njihovi someščani druge narodnosti svoje srednje šole v Trstu. Učne osebe za slovenske srednje šole so na razpolago, istotako prostori, ki stoje prazni. V Trstu samem je dovolj učiteljev za prvi razred, a za tretji in četrti razred jih je dobiti dovolj iz vsega Primorja. Zato odklanja tudi »Edinost« ta nasvet najodločneje in brani popolno pravico tržaških Slovencev, da se jim v njihovem bivališču samem dajo potrebne srednje šole in tudi moško učiteljišče. Šolski zakon, ki določa enakopravnost vseh narodov, v Trstu še vedno ni aktiviran. Slednjič pa se mora vendar tudi v Trstu izpolniti določba državnega temeljnega zakona, ki odreja, da v deželah, kjer biva več narodnosti, morajo biti javni učni zavodi urejeni tako, da bo vsako teh plemen dobivalo potrebna sredstva za izobrazbo v svojem jeziku!

To so povsem pravilni zaključki. Naša želja je, da bi beseda meso postala vsaj po vojni!

Milan Pejnović,

PREDSEDNIK HRVAT. PEDAGOŠKO-KNJIŽEVNOGA ZBORA U ZAGREBU.

Nema ga više! Nemila smrt otela nam ga jednoga dana na koncu prošloga mjeseca baš u osam sati jutru; dakle u vrijeme, kad se obično opremao u školu, gdje je najradije boravio i uživao svu sreću ovoga života. Sad se opremio u školu, u kojoj će vječno boraviti, i gdje ga ne će moriti nikakve brige ni boli.

Nema ga više! Ostavio nas je tužne i žalosne najmiliji drug i prijatelj, u koga je duša bila vedra i čista poput alema. Nema više poštenjaka, koji nigda ni pred kim nije ustuknuo, niti se igda ikomu umiljavao. Za istinu i uvjerenje svoje bio je spreman svaku želju pregorjeti i bol pretrpjeti.

Nema ga više! Izgubili smo zauvijek umnoga i savjesnog radnika našeg, koji je mnogim krasnim prinosom okitio list naš, te je bio ponos i dika naša. Tko će nam ga nadomjestiti; gdje ćemo mu premca naći! Nigda ga prežaliti ne možemo i ne ćemo. A sad ne preostaje drugo, nego da kliknemo dičnomu pokojniku:

Bog Ti platio! Slava Ti vječna!

»Napredak«.

Vojna in šola.

RAZNE ZANIMIVOSTI.

— **Vojaško izvežbanje dalmatinske mladine.** Na seji dalmatinskega deželnege šolskega sveta v Zadru 17. pret. mes. so sklenili uvesti v vseh ljudskih šolah, učiteljiščih in srednjih šolah Dalmacije telovadbo in vojaško izvežbanje moške šolske mladine kot obvezni predmet. Vojaško bodo vežbali mladino vojaški inštruk-

torji, dokler ne dobe za to zadosti sposobnih civilnih učnih oseb. V Boki Kotorški je že uvedeno vojaško vežbanje in dosega ugodne in razveseljive rezultate.

Militarizacija nemške mladine. Nemški državni zbor, ki se snide ta teden, dobi tudi novo zakonsko predlogo o militarizaciji mladine. Za to stvar se jako trudi poslanec dr. Müller, ki predlaga: Vsem mladim Nemcem od 6., oziroma 7. leta pa do 16. leta je treba nuditi splošno telesno izvežbanje. Od 16. do 18. leta, oziroma do vstopa v vojaško službo je treba poleg splošne izobrazbe še posebnega vojaškega izvežbanja.

Novi znanstveni zakladi za Bolgarijo. Iz Sofije poročajo: Vseučiliška in narodna biblioteka belgrajska je postala bolgarska last. Srbi so svoje književne zaklade prenesli v Niš, a tam so jih Bolgari zaplenili in jih bodo odpeljali v notranjo Bolgarijo, da se okrepe s tem dragocenim materialom bolgarske knjižnice.

Za svetovni mir. Italijanski učitelji so sklenili na svojem kongresu v Peruziji, da črtajo iz šolskih čitank vse članke o vojnah. Sličen predlog so sprejeli tudi francoski učitelji na svojem zborovanju v Amiensu. — Iz učiteljstva torej izhajajo iniciativa za mir in bratstvo med ljudmi in narodi!

Književnost.

Koledar (Vestnik) XXX. šolske Družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani za prestopno leto 1916. — Izdalo in založilo vodstvo. — Cena 1 K 30 vin. Preplačila se hvaležno sprejemajo. — Poleg običajne koledarske vsebine čitamo v tem zborniku več vrlo zanimivih spisov: Pesnik Simon Gregorčič in naša bramba, Tridesetletnica Družbe sv. Cirila in Metoda, Vojne in druge žrtve v vrstah D. C. M., Šolsko Družbo sv. Cirila in Metoda v vojnem času, Od severa naših pokrajin itd. — Vsi spisi so, kakor že rečeno, vrlo zanimivi, vredni pozornosti in čitanja. — Kakor vedno, je tudi letos vestnik o delovanju D. C. M., njenih šolskih zavodov in podružnic sestavljen jako vestno in pregledno, tako da lahko rečemo: **ta knjiga je priča in zrcalo pravega narodnega delovanja in žrtvovanja!** — Tudi mi kličemo z vodstvom vred: »Slovenci, poleg obilnih dolžnosti, ki vam jih nalaga patriotična dolžnost zaradi vojne, ne zabite Družbe sv. Cirila in Metoda, naše edine obrambne šolske družbe!« — Kdor koledar prejme, naj ga nihče ne vrne, ampak naj pošlje po priloženi položnici vsaj pristojni znesek! Tako prispevaj vsak svoj donesek za ohranitev našega naraščaja!

Glasbena Matica v Ljubljani priredi dne 7. in 8. decembra 1915 na čast spomenu padlim našim hrabrim vojakom v veliki dvorani hotela Union dva velika dobrodelna koncerta. Izvajalo se bo eno najlepših del svetovne glasbene literature, Mozartov »Requiem«.

Srednješolske vesti.

Ranjen je bil dne 10. novembra na laškem bojišču c. in kr. nadporočnik prof. dr. Fran Rostohar, ki smo o njega odlikovanju poročali zadnjič. Strel mu je predril jetra in ga opasno ranil, vendar ni posebne nevarnosti. Drugi strel mu je zdobil na levem zapestju uro in ga le malo ranil. Zdravi se v »Leonišču« v Ljubljani.

Umril je v Ljubljani v starosti 81 let c. kr. šolski svetnik prof. Friderik Žakelj. Pokojnik je polnih 30 let služboval kot profesor klasičnih jezikov na 1. državni gimnaziji v Ljubljani. Odličnega učitelja in očetovsko dobrohotnega vzgojevalca so njegovi mnogobrojni učenci ohranili v hvaležnem spomenu!

Z ljubljanske realke. Ker je bil profesor katehet na ljubljanski c. kr. višji realki, dr. Mih. Opeka, imenovan za c. kr. deželnega šolskega nadzornika, je prevzel njegove ure Ivan Tabaj, c. kr. profesor na državni gimnaziji v Gorici.

Iz srednješolske službe. Profesorja c. kr. višje realke v Gorici, dr. Ivan Gregorin in dr. Anton Papež, sta pridelnjena v službovanje na c. kr. višji realki v Ljubljani v šolskem letu 1915/16. — Začasni vodja goriške državne realke profesor Jakob Zupančič je pridelnjen v službovanje ljubljanski višji realki.

Srednješolci v Bosni in Hercegovini morajo odslej tudi izven šole nositi posebne čepice, oziroma fese, po katerih se spozna, kateri zavod obiskujejo.

Agitirajte za svoje glasilo!
Pridobivajte mu novih naročnikov!

Kranjske vesti.

MARIJA CEPUDROVA.

Dne 23. pret. mes. je umrla v deželni bolnici v Ljubljani tovarišica Marija Cepudrova, rojena Zalaznikova, učiteljica-voditeljica v Tunjicah v kamniškem okraju, stara 57 let. — Rojena leta 1857 v Ljubljani, je dovršila učiteljšče l. 1876., definitivno pa je bila nameščena l. 1880. — Njen soprog Jakob je bil nadučitelj, sin Slavko učitelj — oba sta šla počivati pred njo v ljubo domačo zemljo. — Tovarišica Cepudrova je v zvrhani meri okusila vse bridkosti učiteljskega stanu. Vzlic temu je zvesto, neumorno in požrtvovalno delovala v svojem poklicu kot učiteljica in mati. Ostavila je še 5 otrok. Njim bodi v tolažbo naše iskreno sočuvstvovanje, dobri mamici in blagi učiteljici pa ostani trajen, ljub spomin!

—r— Padel je junaške smrti na južnem bojišču Ivo Toman, c. kr. rezervni poročnik, sin zaslužnega našega tovariša nadučitelja Janka Tomanja in njegove gospe soproge Neže iz Moravč. Simpatični mladenič se je bojeval opetovano na severni fronti, kjer je bil dvakrat ranjen. Komaj je ozdravel, je hitel iznova v boj. Koncem oktobra je odšel s svojo četo na italijansko bojišče, kjer ga je 2. novembra smrtno nevarno zadel šrapnel. Umril je 10. pret. m. v bolnici v Gorici in je bil z vojaškimi častmi pokopan na goriškem pokopališču. Slava junaku! — Čislani rodovini, ki ji je kruta usoda tako nenadno iztrgala ljubljeno, naše najiskrenejše sožalje!

—r— Deželni odbor. Uršulinskemu samostanu v Ljubljani se dovoli za izdelovanje sadnih konsery za vojaške bolnice prispevek 1000 K. — Lichtenthurnovemu zavodu se dovoli od 1. novembra počenši do preklica mesečna draginjska podpora 480 K, za čas od 1. marca do 1. novembra t. l. pa pavšalni znesek 2000 K. — Šolskim sestram na Vrhniki se dovoli kot prispevek za nabavo premoga 358 K. — Prošnja ljubljanskih ljudskošolskih učiteljev, da naj se 50% stanarinska doklada, ki so je deležni doslej le nekateri učitelji, prizna tudi doslej prezrtim, se načeloma odkloni in istotako tudi prošnja nekaterih učiteljev-voditeljev za povišanje funkcijske doklade; pač pa bo deželni odbor pozdravil, ako ista občina ustreže dotičnikom iz lastnih sredstev.

—r— Iz ljudskošolske službe. Kot suplentinja na ljudski šoli v Dobručah je nameščena absolvirana učiteljica kandidatinja Stanislava Budnova, ker je odšel nadučitelj Ivan Franke v vojaško službo. Bivša suplentinja v Ratečah pri Škofji Loki Mihaela Kosmačeva je nameščena kot suplentinja na štirirazrednici v Grahovem. Absolvirana kandidatinja Marija Žigmanova je nameščena kot suplentinja na dvorazrednici v Vremu. Bivša suplentinja v Črneči vasi Valerija Žlindrova je nameščena kot suplentinja na štirirazrednici v Št. Jerneju, absolvirana kandidatinja Terezija Urbančičeva kot suplentinja v Travi, definitivna učiteljica Viljemina Repič-Leskovičeva je prevzela začasno vodstvo dvorazrednice na Uncu. — Suplentinja Hedvika Schweigerjeva je nameščena v Poljanah v novomeškem okr., ker je odšel učitelj Oton Zinnecker v vojaško službo, kandidatinja Marija Lončarjeva pa v Birčni vasi, ker je odšel nadučitelj Fran Hočvar v črnovojniško službo. Absolvirana učiteljska kandidatinja Marija Matkovičeva je pripuščena k brezplačni praksi na nemški deški ljudski šoli v Ljubljani, Cirila Golijeva pa na petrazredni dekliški ljudski šoli v Novem mestu. — Za suplentinjo v Ribnici sta nastavljeni absolvirani kandidatini Ivana Ambrožičeva in Valerija Trampuševa. Absolvirana učiteljska kandidatinja Ljudomila Celestinova je pripuščena k brezplačni praksi na šestrazrednici na Viču, Slava Vidmarjeva in Frančiška Hribnikova pa kot brezplačni suplentinji na trorazrednici na Karolinski zemlji. Interimistično vodstvo šole v Košani je poverjeno definitivni učiteljici Puppis-Stuchlyjevi, ker je učitelj Maks Jovan odšel v vojaško službo. Za provizorično učiteljico v Kopanju je imenovana učiteljska kandidatinja Marija Prezljeva, na ljudski šoli na Raki je nameščena učiteljica Štefanija Jermanova. — Ces. kr. mestni šolski svet v Ljubljani je izpraznilo učiteljico Danielo Kališevo nastavil za suplentinjo na osemrazredni slovenski dekliški ljudski šoli pri sv. Jakobu v Ljubljani. — C. kr. okr. šolski svet v Postojni se na mesto zaradi boleznih na dopustu se nahajajoče učiteljice Lucije Trampuševe nastavil absolvirano učiteljsko kandidatnjo Cecilijo Divjakovo kot suplentinjo na ljudski šoli v Vrbovem. — C. kr. šolski svet v Postojni je bivšo suplentinjo v Lo-

zicah Alojzijo Trampuševa imenoval za provizorno učiteljico in poizkusno kandidatnjo Dorotejo Bratovževico za suplentinjo na ljudski šoli v Vipavi. — C. kr. deželni šolski svet je vzel na znanje imenovanje suplentinje Marije Krainerjeve za brezplačno kandidatnjo na petrazredni deški ljudski šoli v Kočevju.

—r— Umril je dne 20. pret. mes. v Knežaku g. Juraj Česnik, bivši trgovec, zastopnik banke »Slavije« itd., v visoki starosti 80 let, oče našega tovariša Dragotina Česnika. Vrl mož se je poslovil od tega burnega življenja. Blag mu spomin! Tovarišu Česniku naše iskreno sožalje!

—r— Zbiranje spominov na vojno po centrali »Domovinsko varstvo na Kranjskem«. Po vzorcu drugih kronovin je centrala za »Domovinsko varstvo na Kranjskem« sklenila napraviti obsežno zbirko različnih spominov na našo junaško armado ob Soči. Iz te zbirke naj nastanejo male spominke zgradbe na Bledu, v Bohinjski Bistrici in v Ljubljani. Za zbirko v Ljubljani se uvažuje tudi projekt postaviti jo na ljubljanski grad, kjer bi še poznim rodovom oznanjala slavo nedosežnega junaštva naše armade. Centrala za »Domovinsko varstvo« namerava tudi tekom prihodnjega leta izdati posebne knjige o domovinskih spomenikih Ljubljane in ostale Kranjske, kakor nahajamo take knjige že povsod v drugih kulturnih deželah. Ta centrala se je ustanovila leta 1913, kot deželni zavod, ter se je ravnateljstvo, ki mu načeluje znani zgodovinar, stolni kanonik dr. Gruden, dosedaj pečalo. V prvi vrsti s sestavo podrobnega programa, z zbiranjem gradiva in založitvijo potrebnega fonda, tako da bo v kratkem moglo razviti svoje plodono delovanje. — Pri tem zbiranju odpade tudi našim šolam in učiteljstvu lepa naloga.

—r— Ranjen je bil na tirolski fronti enoletni prostovoljec, slušatelj tehniške visoke šole, četovodja Vladimir Šubic, sin ravnatelja ljubljanske državne obrtne šole in vladnega komisarja obrtnih-nadaljevalnih šol.

—r— Štridesetletni službeni jubilej je praznoval dne 19. novembra ljubljanski učitelj tovariš Juraj Režek. Mestno učiteljstvo mu je priredilo ob tej priliki časten večer, ki se ga je udeležilo nad 40 ljubljanskih učiteljev in učiteljic obeh strank. Pokazala se je zopet tista lepa sloga, ki je vladala svoj čas med ljubljanskim učiteljstvom. — Tovarišu Režku ob njegovem 40letnem službenem jubileju iskreno čestitamo! Naj nam ostane naš Juraj na duši in telesu čil in krepak — kakor je danes — še mnogo let! Zaupanje, spoštovanje in ljubezen tovarišev mu bodi ob tem jubileju najlepše odlikovanje! Ponosni smo na tega kremenito značajnega moža!

—r— Izkaz daril, ki so došla od 1. do 31. oktobra nabiralnici daril v naravi pri c. kr. deželni vladi. Iz Ljubljane: Mestna slovenska dekliška šola 6 blazin; dekliška šola v Lichtenthurnovem zavodu 35 parov nogavic; mestna nemška dekliška šola 3 pare nogavic, 8 blazin. Izven Ljubljane: Dekliška šola v Kranju 3 pare palčnikov, 13 parov nogavic; šolsko vodstvo v Št. Vidu pri Ljubljani 9 spodnjih hlač, 10 spodnjih jopic, 141 parov črevljaric, 64 robcev; šolsko vodstvo na Slapu pri Vipavi 19 srajc.

—r— Avstrijski državljanki sta postale Gusta Cimolinjeva, učiteljica otroškega vrta, in Vida Cimolinjeva, gojenka IV. letnika učiteljšča v Ljubljani.

—r— Odlikovanje. Stotnik v generalnem štabu Anton Lokar, sin nadučitelja v pok. tovariša Ivana Lokarja, je dobil vojaški zaslužni križec 3. razreda z vojno dekoracijo. Odlikovani je vrlega očeta vrli sin že drugič. Čestitamo obema!

—r— Z Jesenic poročajo: Učitelj Lev Pibovec je aranžiral velik srečolov, ki je prinesel »Rdečemu križu«, oziroma ranjenjem na Bledu 260 kron. — Imenovani je izročil 900 cigaret ranjenjem na Bledu in 7 kron »Rdečemu križu« na Jesenicah, kar se je zaslužilo pri pečenju kostanja, kjer sta sodelovali deklici Hahmova in Tratnikova.

Štajerske vesti.

—š— Štajerski deželni šolski svet je na seji dne 13. pret. m. postavil v stalni

pokoj nadučitelja v Vurbergu Franca hra in učiteljico v Št. Jurju ob Južni železnici Emilijo Jelovškovo, v začasni listi pa učiteljico pri Sv. Lovrencu v Slovenskih goricah Albino Runovčevo.

—š— 124.000 K dijaških ustanov. Mariboru je umrl znani slovenski rod ljub. zdravnik dr. Feliks Ferk. Njegova prva skrb je veljala vedno stradajočemu slovenskemu dijaštvu, slovenski učeči mladini. Zato je imel vedno odprte in r. dodarne roke, podpiral je dijaške kuhinje, dajal sam hrano najubožnejšim, pomagal gmotno mnogim, da so mogli svoje študije dokončati. Najbolj pa se kaže ta njegov velika in sveta ljubezen do slovenske učeče se mladine sedaj, po njegovi smrti zakaj zapustil je veliki del svojega imetja slovenski učeči se mladini. Ta vsota, ki se naj uporabi vbodoče v pomoč slovenskemu dijaštvu, znaša 124.000 kron. Kolikim bo s tem dana prilika, končati svoj študije, ne da bi jih iz dneva v dan uničevala skrb, kje vzeti kosček kruha. Kako je bil tih, a velik in plemenit v življenju tako velikega in plemenitega se je pokazal še v smrti. Blag mu bodi spomin!

—š— Odlikovanje. Stotnik Franz Zwirn 26. domobranskega pešpolka je dobil vojaški zaslužni križec 3. razreda z vojno dekoracijo. Odlikovani stotnik je bil prej učitelj.

—š— Odlikovanje. Zaradi hrabrosti pred sovražnikom je bil na južnozpadnem bojišču odlikovan okrajni pomožni učitelj za mariborsko okolico, rezervni kadet tovariš Makso Viher, s srebrno hrabrostno kolajno 2. razreda ter obenem imenovan za praporščaka. Čestitamo!

—š— Promoviran je bil za doktorja filozofije dne 13. novembra t. l. na c. kr. Karel-Frančevem vseučilišču v Gradcu g. Pavel Strmšček, c. kr. gimn. suplent v Mostu na Češkem, vrli sin našega nepozabnega tovariša Vekoslava Strmškega. Mlademu doktorju iskreno čestitamo!

—š— Za italijanske begunske otroke v Gradcu je poskrbljeno v šolskem oziru prav dobro. V hiši števil. 7 Schönaugasse imajo svojo ljudsko in meščansko šolo in srednješolski tečaj; v te šole hodi nad 200 otrok, dečkov in deklic. Ljudsko šolo vodi profesor verouka don Valoni. Frančiškanski konvent je dal za otroke na razpolago prostore za pomožni pouk. Pripravljajo ustanovitve konvikta za otroke. Prišel se je pouk v tečaju za rezbarska dela.

—š— Iz Maribora nam poročajo: Odlikovan je bil poročnik Oton Horvatek, sin lani umrlega deželnega poslanca in učitelja Alberta Horvatka, s »Signum laudis«.

—š— Na deželni kmetijski šoli v Šent Jurju ob Južni železnici se v tem šolskem letu zaradi končnega odloka deželnega odbora ne bo začelo s poukom, ker ostanejo prostori še nadalje na razpolago »Rdečemu križu« za vojaške rekonvalescente.

—š— Poročil se je v Mariboru učitelj, poročnik v rezervi J. Mejevšek z učiteljico Ljubo Vertnikovo. — Iskreno čestitamo!

—š— Iz Maribora poročajo: Ravnatelj deželnega ženskega učiteljšča Franc Frisch je pomaknjen v šesti činovni razr.

—š— Pouk, kako se zelenjava na strokovnjaški način ohrani čez zimo. C. kr. namestništvo v Gradcu je izdalo poleg brošuric, kako se shrani zelenjava, kako uporabljati v domačem gospodinjstvu sadje ter kako se strokovnjaško shrani čez zimo zelenjava, sadje in krompir ter kako se prideluje zgodnja zelenjad, tudi poučilo, kako se strokovnjaško shrani čez zimo zelenjava, sadje in krompir ter kako se izdeluje kisel zelje. — Interesirane kroge na to brošurico posebno opozarjamo. Publikacija se dobiva pri graškem namestništvu; 100 izvodov velja 9 kron. Ker so se zgoraj navedene brošurice izkazale kot jako praktične, so se s to zadnjo sešile v skupen zvezek, ki stane 40 vinarjev, s poštnino 50 vinarjev. Kdor jih naroči 100, jih dobi poštnine prosto.

Goriške vesti.

—g— Iz šolske službe. V Batujah na Vipavskem službuje nadučitelj Ivan Kunc in učiteljica Rezika Pipanova iz Ročinja. Prejšnji nadučitelj je pri vojaki in učiteljica na dopustu.

—g— Šole so se začele po vsej goriški vipavski dolini deloma prej, deloma kasneje. Učitelje, ki so bili vpoklicani, nadomestujejo učitelji iz krajev, kjer ni šole, ali pa učiteljice. Kjer so šole ob cesti, so se otroci privadili, da hodijo vedno ob levi strani.

—g— Gorico je ogenj italijanskega morilnega in uničevalnega orožja razdeljal in požgal. Naše krasne šolske stavbe,

zgrajene z ogromnimi žrtvami iskrenega, vse zmagujočega domoljuba — Šolski dom — Gregorčičev dom in Mali dom — so razrušene. Padle so kot žrtve laških granat! Druga škoda je ogromna zlasti na slovenski posesti. Kdo nam pomaga, kdo nas dvigne? ...

—g— **Skrb za sirote po padlih vojakih.** Deželni odbor goriški, sedaj na Dunaju I. (Parlament), razglša: Nesrečna usoda beguncev je privedla c. kr. vlado, razne javne činitele in zasebnike do tega, da izkušajo na razne načine izboljšati njihov položaj. Brez dvoma se smejo begunci smatrati kot hudo prizadeti po vojni, a neprimerno hujši je položaj nesrečnih sirot, ki so izgubile svoje roditelje. Veliko sirot z Goriško-Gradiščanskega se sedaj začasno nahaja bodisi v begunskih taboriščih, kjer prejemajo potom svojih sorodnikov ali varuhov vladno podporo, bodisi pri zasebnikih, ki so se iz milosrčnosti zavzeli zanje. Socialna in človekoljubna dolžnost pa nam nalaga, da skrbimo tudi za usodo po vojni in potrebno je, da že sedaj proučujemo načine in sredstva, kako bi se zagotovila tem sirotam prava vzgoja, da postanejo koristni člani družbe. Med pripravljala dela te človekoljubne akcije spada štetje sirot, pristojnih na Goriško-Gradiščansko. V ta namen se je obrnil deželni odbor na taboriščne uprave s prošnjo, da sestavijo imenike sirot, ki se nahajajo v begunskih taborih. Enaka prošnja je bila doposlana »Posredovalnici za goriške begunce v Ljubljani«. Mogoče pa je, da zgoraj omenjenim činitelem ne bodo vsi zaželeni podatki na razpolago, ker se mnogo sirot nahaja pri zasebnikih. Zaradi tega prosimo deželni odbor take družine, da mu naznajo imena in starost sirot iz naše dežele, ki jih imajo pri sebi. To naznanilo naj pošlje deželnemu odboru bodisi naravnost, bodisi potom pomožnega odbora za begunce z juga (Dunaj IV., Favoritenstrasse 5), ali pa potom »Posredovalnice za goriške begunce v Ljubljani«.

—g— **Anton Faganeli, učitelj v Podgori,** se je oglašil, kakor smo že zadnjič povedali, iz ruskega ujetništva. Upa, da prezimi v guberniji Voroneš. Izvrševal je z drugimi razna poljska dela. Silno pogršajo perila in obuvala. Kaj bo pa šele v silni ruski zimi? Ljubo doma — kdor ga ima!

—g— **Iz Komna poročajo:** Srebrno častno svetinjo »Rdečega križa« za uspešno delovanje v korist temu društvu so dobile naše vrle tovarišice, in sicer: Ernestina Ingerlova, učiteljica v Komnu, Marija Kavčičeva, učiteljica v Tomaževici pri Komnu, in Franja Orlova, učiteljica v Pliskovici pri Komnu. Čestitamo vsem, posebno tovarišici Ingerlovi, ki je duša tega človekoljubnega delovanja v korist »Rdečemu križu«! Imenovana koleginja deluje v Komnu najuspešneje že 35 let.

—g— **Znaki tujih držav.** Goriški mestni magistrat je izdal razglas, ki v njem prepoveduje nositi znake onih mornaric, katerih države se vojskujejo proti nam.

—g— **Begunci z juga na Dunaju.** Glasom priglasov na dunajskih policijskih uradih se je iz južnih dežela naselilo na Dunaju 12.131 oseb, ki so razdeljene v 9130 skupin. Soloobveznih otrok je med njimi 676. Ne vemo, al so kaj poskrbeli za njih pouk.

—g— **Tovariš Anton Tušar,** učitelj v Vrtovini na Vipavskem, doma iz Prvačine, je šel ob času mobilizacije pod bojne zastave. Obilo je prebil na severnem bojišču, mučil ga je revmatizem, prišel je bil v rusko ujetništvo. Iz ujetništva pa je pobegnul. Ko se je bil vlak ustavil, je skočil iz njega in se skrnil pod mostom, več ur je bil v vodi, potem se mu je posrečilo, po silnih težavah priti zopet k svojemu polku. Na severnem bojišču si je priboril s svojim hrabrim vedenjem veliko srebrno, malo srebrno in bronasto svetinjo. Sedaj je prišel na južnozpadno bojišče, braniti svoja rodna tla proti krutemu sovražniku.

Tržaške vesti.

—t— **Mnogi šolski otroci** so pustili šolo in sedaj delajo, posebno popravljajo ceste; zaslужijo 2K 40 vin. na dan. Res je, da prinese 7 K na teden (le 3 dni v tednu delajo) domov, toda če pomislimo, da pri tem zanemarjajo šolski pouk, mnogo sproti pozabljajo in se na cestah mnogo slabega nauče, menimo, da tako delo ne bo v blagor človeški družbi. Škoda bo večja nego korist.

—t— **Trst — italijansko mesto?** »Edinost« piše: »Trst po večini italijansko mesto«, je rekel gospod ministrski predsednik? Trst je imel pred vojno kakih 240.000 prebivalcev. Od teh moramo po italijanskih listih dokazanih renjokolov

odšteti 80.000, potem moramo računati najmanj 20.000 Nemcev in drugih, ostane še 140.000 prebivalcev. Po uradnem štetju je dokazanih okoli 70.000 Slovencev. Ostane torej približno 70.000 prebivalcev italijanske narodnosti. Se li vam zdi to večina? Nam ne!

—t— **Vrta žena.** Dne 23. novembra t. l. je preminula gospa Terezija Stublova, pri Sv. Mariji Magdaleni občeznana narodna žena. Blaga pokojnica je bila vse svoje življenje presrečno vdana veri, jeziku in noši svojih slovenskih dedov. S pravim ponosom se je o vsaki primerni priliki odela v krasno, čestitljivo nošo naših okoličank ter tako — lep zgled mlajšemu ženskemu zarodu — tudi vnanje pokazala, kar je čutilo njeno blago srce. Bila je vrta mati, ki je nam Magdalencanom vzgojila našega Vojteha Stubla, učitelja v Rojanu, sedaj vpoklicanega, ter brata mu Edvarda, pomorskega strojnika. Njena hči Antonija pa je več let plodonosno delovala kakor slovenska učiteljica v Šklednju, do časa, ko se je poročila s tovarišem Ferdinom pl. Kleinmayrjem, mestnim učiteljem in slovenskim pisateljem. — Vrli narodni ženi in dobri materi časten spomin! Preostalim naše iskreno sožalje!

—t— **Poročil se je odvetniški koncipient dr. Anton Delak s Kristino Gerdelov, mestno učiteljico.** Novoporočencema naše iskrene čestitke!

—t— **Pripravljavnica za učiteljske** se je imela otvoriti v Trstu, ako bi se oglašilo zadosti učencev. Ker se pa to ni zgodilo, se nameravana pripravljavnica ne otvori. V »Edinosti« čitamo poziv na gojenje goriškega moškega učiteljskega, ki bivajo v Trstu, naj pridejo v ulico Sv. Frančiška št. 25 na pogovor o ustanovitvi kurza za nadaljevanje študij.

—t— **Pismo s srbskega bojišča.** Tovariš Andrej Čok je »Edinosti« v pismu, pisanem v Ralji na srbskih tleh 4. pret. m., poslal par krizantem v pozdrav in ji pisal: »Niso vijolice, kot pred letom s Črnega vrha ob Drini; krizanteme so s Kalimegdana, ki razoran strmi v Dunav, ki pod njim piše Savo. Sava! Izpod našega slovenskega Triglava, kjer si Italijani hlače svoje vroče glave, pa sem do konca Fruške gore, kjer je preteklo že toliko krvi! Na Kalimegdanu je v parku vse polno mizic za ptičjo hrano, in vsaka mizica ima napis: Štite te! Kalimegdan je razoran, le nekoliko praznih mizic za ptice je še tam. S cvetkami pošiljajo pozdrave »Edinosti« in tržaškim Slovincem izpod Avale — Drečček.«

—t— **Tržaški italijanski socialdemokratski poslanec Pittoni o bodočnosti avstrijskih Italijanov.** Berlinski »Tageblatt« priobčuje pogovor svojega tržaškega dopisnika z državnim poslancem Pittonijem. Ta je naglašal, da so Italijani v Avstriji poklicani napraviti zvezo med staro zapadno kulturo in mladimi vzhodnimi narodi. Avstrijski Italijani ne morejo iskati svoje bodočnosti v Italiji, zakaj oni se ne morejo dati gospodarsko uničiti. Mi avstrijski Italijani, tako je zaključil Pittoni, sploh ne moremo eksistirati, ako ne ostanemo pristanišče Avstrije.

Istrske vesti.

—i— **Vsi begunci iz Kobarida in okolice** naj naznajo svoje naslove podpisane. Vprašajo naj tudi za pogrešane ude družine (priložiti je 30 vin. v znakah za trud in odgovor, cenzurirano pismo zalepiti). Na ta način bo vsak zvedel za svoje. — Gabršček Ivan, učitelj, Dolina pri Trstu.

—i— **Za istrske učitelje.** Šolske oblasti so sklenile, da se v Istri ne namesti nikakega začasnega učitelja, dokler niso poprej nameščeni — bodisi v Istri ali med begunci — vsi definitivni učitelji iz evakuiranih krajev. Ako bi se kateri definitivnih učiteljev branil nastopiti odkazano mu mesto, ali bi se mu ne moglo dostaviti dekreta, ker ni naznanil oblastim svojega naslova, se mu takoj ustavi plača in se uvede proti njemu disciplinarna preiskava.

Splošni vestnik.

Tudi pri šolskih knjigah naj bi štedili! V zadnji številki smo omenili naredbo učnega ministrstva, ki hoče omejiti prepogosto in često nepotrebno menjava šolskih knjig in drugih učnih pripomočkov na ljudskih, meščanskih šolah in moških in ženskih učiteljskih. Rekli smo, da bi bilo tako brzdane umešno tudi na ostalih srednjih šolah. »Agramer Tagblatt« pripominja k tej naredbi v soglasju z nami: »To pametno naredbo naj bi posnemali tudi pri nas (na Hrvaškem). Mnoge matere nam tožijo, ker se šolske

knjige vsako leto menjajo, kar jako hudo občutijo tiste rodovine, ki imajo več za šolo obveznih otrok. Poprej je mogel otrok porabljeni knjige svojega starejšega brata ali sestre, sedaj pa jih treba vedno nanovo nabavljati. — Ko nam že državna uprava priporoča štedenje na vseh koncih in krajih, pa naj nam prihranja stroške tudi pri šolskih knjigah!«

Družba sv. Cirila in Metoda — glavni dedič. Umrli je posestnik in župan v Zapužak pri Šturijah Anton Poljšak, ki je v svoji oporoki obdaril Družbo sv. Cirila in Metoda. Blagi pokojnik je določil družbo glavnim dedičem svojega imetja, ki sestoji iz nepremičnin, več glav živine in drugih pritoklin. Slava njegovemu spominu!

Užigalice Družbe sv. Cirila in Metoda. Da se te užigalice zadnji čas niso zlahka dobivale, ima svoj vzrok v tem, da založnik I. Perdan ni dobival užigalic v zadostni množini iz tvornice, ki se je opravičevala, da zaradi zmanjšane števila delavcev tudi pri najboljši volji ne more izvršiti prejetih naročil. Sedaj jih je dobil g. Perdan en vagon, a v nekoliko dneh jih dobi še dva in bo mogel na vse kraje razposlati zadostno užigalic. Etikete bodo odslej v modro-beli-modri barvi, a z istim besedilom kakor poprej. Na Slovincih je, da pridno posezajo po njih, da ostane družbi v tem težkem času, ko so ji odpadli toliki dohodki, ohranjen vsaj ta vir dohodkov. Če družba vkljub neugodnim dogodkom vendar vrši dalje svoje veliko nalogo napram svojemu narodu s tem, da vzdržuje nezmanjšano svoj šolski obrat in ohranja našim otrocičem nadalje pošteno narodno vzgojo, potem je pač narodu dolžnost, da vsaj v meri možnosti tudi on vrši svojo dolžnost napram družbi. Najiskrenejšo hvaležnost smo dolžni tej poslednji, da se niso uresničile bojazni, ki so nas vznemirjale začetkom vojne. Rojaki, naši otrociči, sinovi našega naroda, jamstvo naše bodočnosti so, ki jih ohranja in vzgaja vam in vašemu rodu! Spominjajte se je, podpirajte jo tudi s tem, da rabite samo njene užigalice. Je to sicer podpora po novčičih, ali novčič poleg novčiča se niza vendarle v lepe vsote, ako stori vsakdo svojo dolžnost na tem polju narodno-brambnih sredstev! —

Razgled.

— **O profesorju Masaryku** poročajo nemški listi: Masaryk je pričel predavati na londonski univerzi. Prvo predavanje je bilo o problemih malih narodov v svetovni vojni. Sestavljeno je bilo seveda popolnoma v zmislu entente. Povodom imenovanja je prejel profesor Masaryk od Asquitha posebno pismo, v katerem ga angleški ministrski predsednik pozdravlja kot zastopnika malih narodov, za katerih odrešenje da se Anglija vojuje.

— **Prepovedane razglednice.** Razglednice Češke Šolske Matice, ki imajo rdeč in moder tisk na belem papirju, so prepovedane ter jih ne smejo več prodajati.

— **Docent dr. Leonid Pitamic,** naš rojak iz Postojne, ki smo o njem že poročali v svojem listu, je pričel predavati na dunajski univerzi dne 16. novembra t. l. Govori o aktualnem in zanimivem predmetu »Systeme der Staatenverbindungen«. Njegovo otvoritveno predavanje, ki ga je sicer akademična mladina — in, žal, tudi slovenska — posetila v precej pičlem številu, a v tem častnejšem starejša gospoda, je bilo skrajno zanimivo, s strogo znanstveno noto in je izzvalo pri vseh poslušalcih nesporno odobravanje. Mlademu slovenskemu učenjaku, na čigar dosedanem znanstvenem delovanju in priznanju v tujini se manifestira slovenski talent in slovenska energija, želimo še mnogo najlepših uspehov na započetih akademskih poti! Naša mladina pa, kolikor je ni potisnila vojna v svoj vrtinec, naj pridno poseča predavanja svojega mladega rojaka, da se oboroži z znanjem in s širokim pogledom na svet za čas, ki pride in ki bo terjal mož!

— **Umrli je v Vukovaru na Hrvaškem** znani pisatelj Milan Pavlov Jovanović, star 66 let.

— **Novi rektor bukareškega vseučilišča.** Naučni minister je potrdil profesorja Atanasiju za rektorja bukareškega vseučilišča. Atanasiju je dobil pri volitvi kandidatov 44 od 92 glasov, dočim sta dobila Toma Jonescu 53 in Cantacuzene 51 glasov. Ni prvič, da se naučni minister ni odločil za onega kandidata, ki je dobil absolutno večino.

— **50 let je poteklo dne 15. novembra,** odkar je umrl v Pragi ustanovitelj Sokolstva Jindřich Fügner. Na praškem pokopališču je priredilo češko Sokolstvo skromno spominsko proslavo tega dne in v vseh čeških sokolskih društvih so nabilirali prispevke za vdove in sirote padlih vojakov-Sokolov.

— **Nemški Schulverein** je odposlal te dni nemškim občinam, denarnim zavodom in zasebnikom prošnjo, da naj društvo krepko podpirajo. Zaradi vojne dobiva nemški Schulverein malo prispevkov, kakor pravi krožnica. Tudi naše slovensko šolsko društvo, t. j. Družba sv. Cirila in Metoda, ima sedaj jako majhne dohodke. Stroški so pa ostali isti. Dočim druga društva lahko sedaj ustavijo svoje delovanje, to naša družba ne more storiti. Naši otroci bi ostali brez pouka, učitelstvo pa brez kruha. Naše občine, denarni zavodi in imoviti rodoljubi naj torej ne pozabijo Družbe sv. Cirila in Metoda!

— **Umrli je v Badnu pri Dunaju** profesor državnega in upravnega prava na graškem vseučilišču dr. Franc Houke, 63 let star.

— **Omejitve cirilice v Bosni.** Naredbeni list bosanske vlade prinaša naredbo o rabi cirilice. Vse bosanske oblasti imajo v pismenem prometu rabiti samo latinico. Ravno tako vsi deželni uradi, občine in korporacije. V šolah s srbsko-hrvatskim učnim jezikom se ima rabiti samo latinica. Stranke sicer smejo vlagati vloge v cirilici, toda rešitve pridejo samo v latinici. Cirilske črke se smejo rabiti samo pri pravoslavni veronauku in po pravoslavni bogoslovnicih.

— **Umrli je v Pragi** dvorni svetnik vseučiliški profesor dr. J. Kalousek.

Božična darila za sirote naših junakov.

PREBIVALSTVU KRANJSKE DEŽELE!

Vdovski in sirotinski pomožni zaklad celokupne oborožene sile je lani preskrbel vse dunajske vojne sirote s toplo zimsko obleko. Tisočosemsto otrokom je ta zaklad napravil božično veselje in tako rešil premnogo mater bridke skrbi, kako naj bi jih, ki so izgubili očeta, obvarovale krutosti hude zime.

Prišla je nova zima, in dolga vojna je število sirot in vdov v vsej državi nemalo pomnožila.

Dolžnost pomagati je torej za vse še večja in nujnejša.

Vdovski in sirotinski pomožni zaklad je torej, poln občutja do sirot vojakov, ki so padli v tej vojni, brez razlike narodnosti, sklenil letos raztegniti svojo božično akcijo na vso Avstrijo. In tako se je na poziv osrednjega vodstva ustanovil podpisani odbor, da izvrši akcijo v prid potrebnim sirotam in vdovam kranjskih vojakov.

Obračamo se torej do vseh, ki so toliko srečni, da morejo dajati in s svojo dobrotljivostjo širiti radost in srečo okoli sebe, z iskreno prošnjo, naj blagovolijo podpirati in pospeševati naše prizadevanje, da nam bo mogoče nakloniti potrebnim vojnim sirotam v naši preljubljeni kranjski domovini koristna božična darila.

Pomagati hočemo premnogim nesrečnikom, ki jim je vsiljena nam vojna pobrala rednika in očeta, da bodo lažje prenašali svojo kruto usodo; prizadevali si bomo, da jim donesemo v njih osiroteli dom vsaj z gmotno pomočjo nekoliko božičnega veselja.

Dunajsko osrednje vodstvo vdovskega in sirotinskega pomožnega zaklada nam je v plemeniti skrbi iz lastnega nagiba naklonilo 5000 kron prispevka.

Naj bi tudi prispevanje iz lastne dežele bilo vredno plemenitega namena!

Naš namen je, upoštevati vse potrebne kranjske vojne sirote in vdove. To pa moremo doseči samo s smotrnim, požrtvovalnim sodelovanjem vseh slojev v naši deželi.

Čeprav so jako velike zahteve, ki trkajo od vseh strani v tem hudem času na plemenito darežljivost, vendar ne more nihče prezreti, da gre sedaj za najubožnejše in najpotrebnejše: za zapuščene naših junaških vojščakov, katerih zadnja misel, zadnji srčni utrip je gotovo veljal njim!

Srčna radost obdarovanih otrok, tolažba in zahvalna molitev premnogh, od žalosti potrtilih mater Vam bo vsakemu darovala obilno plačilo.

Denarna darila sprejema kranjska deželna blagajnica in vsak odborovih članov.

Spričo bližnjega božičnega časa ni treba še posebe utemeljevati, da je stvar silno nujna.

Vdovski in sirotinski pomožni zaklad celokupne oborožene sile.

Odbor za Kranjsko v Ljubljani.

DENARNI USPEH DELA SLOVENSKEGA UČITELJSTVA V DOBI VOJNE.

Za »Rdeči križ« 34.461 K 78 v.
III. vojno posojilo 23.325 K — v.

Skupna vsota 57.786 K 78 v.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Dne 4. julija t. l. smo prejeli iz ruskega ujetništva dopisnico, datirano z dne 4. aprila t. l. Pisal nam jo je tovariš Ivan Mahnič, nadučitelj, sanitar 5. palata 10. korpus, Kijev-Lavra, Rusija. Prosil nas je, naj pišemo rodovini Mahničevi, Smast p. Kobarid (Goriško), naj mu pošlje potom ameriškega konzulata 120 K. Pravi, da se mu sicer dobro godi. Mi smo še istega dne, t. j. 4. julija t. l., sporočili to na navedeni naslov, a svoje pismo smo dne 18. novembra t. l. dobili nazaj z opazko: »Derzeit nicht zustellbar — zurück!« — Prijavljamo to v listu; morda pride na kak način tem potom prošnja tov. Mahniča do rodovine Mahničeve.

Konec predzadnjega odstavka članka »Hudi časi«, priobčenega v zadnji številki, se mora pravilno glasiti: ... ko se je začela doba — kulturnega dela in kulturnega tekmo vanja (ne delovanja!).

Izdajatelj in odgovorni urednik:
Radivoj Korene.

Last in založba »Zaveze avstrijskega jugoslovenskega učiteljstva«.

Tiska »Učiteljska tiskarna« v Ljubljani.

Naš denarni zavod.

Geslo: Kar plodonosno naložim, v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica »Učiteljskega konvikta« v Ljubljani

registrirana zadruga z omejenim jamstvom.

Promet do 30. nov. 1915 K 136.494-96.

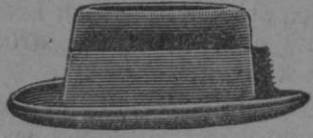
Uradne ure: Vsak četrtek in vsako soboto od 1/5. do 1/26. ure popoldne.

Prva gorenjska razpošiljalnica

IVAN SAVNIK

Kranj

172

razpošilja na vse strani sveta najmoderneje in najtrpežnejše klobuke v vseh cenah in oblikah od kron 3.— dalje.

Čevlje za dame in gospode prvovrstne kakovosti prodaja pod konkurenčno ceno.

Za neugajajoče se vrne denar.

Meseca avgusta izide bogato il. trova: cenik.

Naročajte in širite »Učiteljskega Tovariša«!

Knjigoveznica

Anton Janežič

Ljubljana

Florijanska ulica 14

se priporoča slav. šolskim vodstvom in gg. učiteljem za izvrševanje vseh v knjigoveško stroko spadajočih del.

Pri večjih naročilih 10% popusta.

Miklavževa brzojavka.

Slovenski starši!

Za moj god kupite svojim ljubim otrokom prelepe ilustrovane knjige, ki jih izdaja »Društvo za zgradbo Učiteljskega konvikta v Ljubljani«! Vsaka knjiga stane le 1 K. — Naročajte jim tudi »Zvonček«! Vseletna naročnina le 5 K. — Vse te knjige se dobe v »Učiteljski tiskarni« v Ljubljani in v vsaki knjigotržnici.

Sv. Miklavž.

Naročajte in širite mladinski list »Zvonček«!

Društvo za zgradbo učiteljskega konvikta v Ljubljani

ima v zalogi naslednje knjige

1. A. Rapè: Mladini. I., II., III. zvezek. Cena vsakemu teh treh zvezkov, ki so vsi lično vezani, je K 1.—, s pošto 16 h več.
2. J. Slapšak: Spisi Mišjakovega Julčka. I., II., III., IV., V., VI., VII., VIII. zvezek. Cena vsakemu teh osmih zvezkov, ki so vsi lično vezani, je K 1.— s pošto 16 h več.
3. Engelbert Gangl: Zbrani spisi za mladino. I., II., III. zvezek. Cena vsakemu teh treh zvezkov, ki so vsi lično vezani, je K 1.—, s pošto 16 h več.
4. Josip Ribičič: Vsem dobrim. Cena lično vezani knjigi K 1.—, s pošto 16 h več.
5. Pavel Flerè: Palnakovi spisi. I. in II. zvezek, K 1.—.
6. Ivo Trošt: Moja setev. I. zvezek.
7. Janko Žirovnik: Narodne pesmi za šolsko mladino. I., II. in III. zvezek. Cena vsakemu teh treh zvezkov brez poštnine je 20 h.
8. Emil Adamič: Slava cesarju Francu Jožefu I! Spevoigra za šolsko mladino. Cena K 2.—.
9. Besedilo k E. Adamičevi spevoigri. Cena 5 h.
10. Dr. E. Bretl: Kako si ohranimo zdrave in trdne zobe? Cena 20 h.

Ves izkupiček za te knjige je namenjen Društvu za zgradbo učiteljskega konvikta.

Kupujte te knjige vsi, ki ljubite svoje otroke! Priporočajte jih prijateljem mladine, šole in učiteljstva!

Vse te knjige se naročajo in kupujejo v »Učiteljski tiskarni« in v vsaki knjigotržnici.

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

Ljubljana, Prešernova ulica št. 3.
Največja slovenska hranilnica!

Denarnega prometa koncem leta 1914 . . . K 740.000.000.—
Vlog „ 44.500.000.—
Rezervnega zaklada „ 1.330.000.—

Sprejema vloge vsak delavnik in jih obrestuje po

4¹/₂ | 0 | 0

brez odbitka. Hranilnica je pupilarno varna in stoji pod kontrolo

c. kr. deželne vlade.

:: Za varčevanje ima vpeljane lične domače hranilnike. ::

Učiteljska tiskarna v Ljubljani

reg. zadr. z omejeno zavezo ::::::::::::::::::::: **Francišškanska ulica šte. 6**

se priporoča slavnim kraj. šolskim svetom in cenj. učiteljstvu v naročilo vseh uradnih šolskih tiskovin po najnovejših vzorcih. V zalogi ima vsakovrstne napise na lepenki, razne mladinske spise, vse poštno tiskovine za šol. uporabo itd. — Priporoča se v natisk uradnih kuvert in pisemskega papirja z napisom in sploh vseh v šol. stroko spadajočih tiskovin. ➔ V zalogi vedno: K. Wider, »MOJE PRVO BERILO«.